

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2017**

Головний редактор
БОЛТРИК Юрій Вікторович, канд. іст. наук

Редакційна колегія
БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, д-р іст. наук
ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович, канд. іст. наук
ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, д-р іст. наук, проф.
ІВАКІН Гліб Юрійович (†), член-кореспондент НАН України, проф.
КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, канд. іст. наук
ЛИТВИНЕНКО Роман Олександрович, д-р іст. наук, проф.
МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.
ОТРОЩЕНКО Віталій Васильович, д-р іст. наук, проф.
ПОТЄХІНА Інна Дмитрівна, канд. іст. наук
САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович, д-р іст. наук
СКОРИЙ Сергій Анатолійович, д-р іст. наук, проф.
ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, д-р іст. наук, проф.
ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України

Прийм матеріалів:
Польовий комітет ІА НАН України
просп. Героїв Сталінграда, 12
м. Київ 04210
e-mail: adu.iananu@gmail.com
факс (044) 418-33-06

Виходить за підтримки
ВГО «Співка археологів України»

А-87 Археологічні дослідження в Україні 2017 р. — Київ: ІА НАН України, 2019. — 390 с.
ISBN 978-617-7810-01-7

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

УДК 904(477)

В оформленні обкладинки використано фото курганів на правому березі р. Сіверський Донець нижче схилом від Бахмутської траси (Бахмутка) поблизу с. Довге Слов'яносербського р-ну Луганщини (з відео Є. Ланга для публікації: S. Telizhko, S. Hardy «In the Line of Fire: the Situation with Archaeological Objects in Eastern Ukraine») та фото фрагменту аттичного чорнофігурного кратеру кола Лідосу (див.: В. Крутілов, Д. Чистов «Роботи Березанської експедиції у 2016 р. (ділянка «О-Західний»)), с. 166, рис. 3).

ISBN 978-617-7810-01-7

© Інститут археології НАН України, 2019
© Автори статей, 2019

Редактор: О. О. Білинський; оформлення обкладинки: А. В. Панікарський; верстка: С. А. Горбаненко

Підписано до друку 7.05.2019 р. Формат 60 × 84 1/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Antiqua. Обл.-вид. арк. 47,7.

Ум. друк. арк. 45,4. Тираж 300 прим. Зам.

Інститут археології Національної академії наук України; 04210, м. Київ, проспект Героїв Сталінграда, 12; www.iananu.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

Тираж видруковано: ПП «Видавництво «Стародавній Світ»; тел.: (044) 599-34-43; e-mail: books@ancientry.org; www.ancientry.org

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3991 від 24.02.2011 р.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

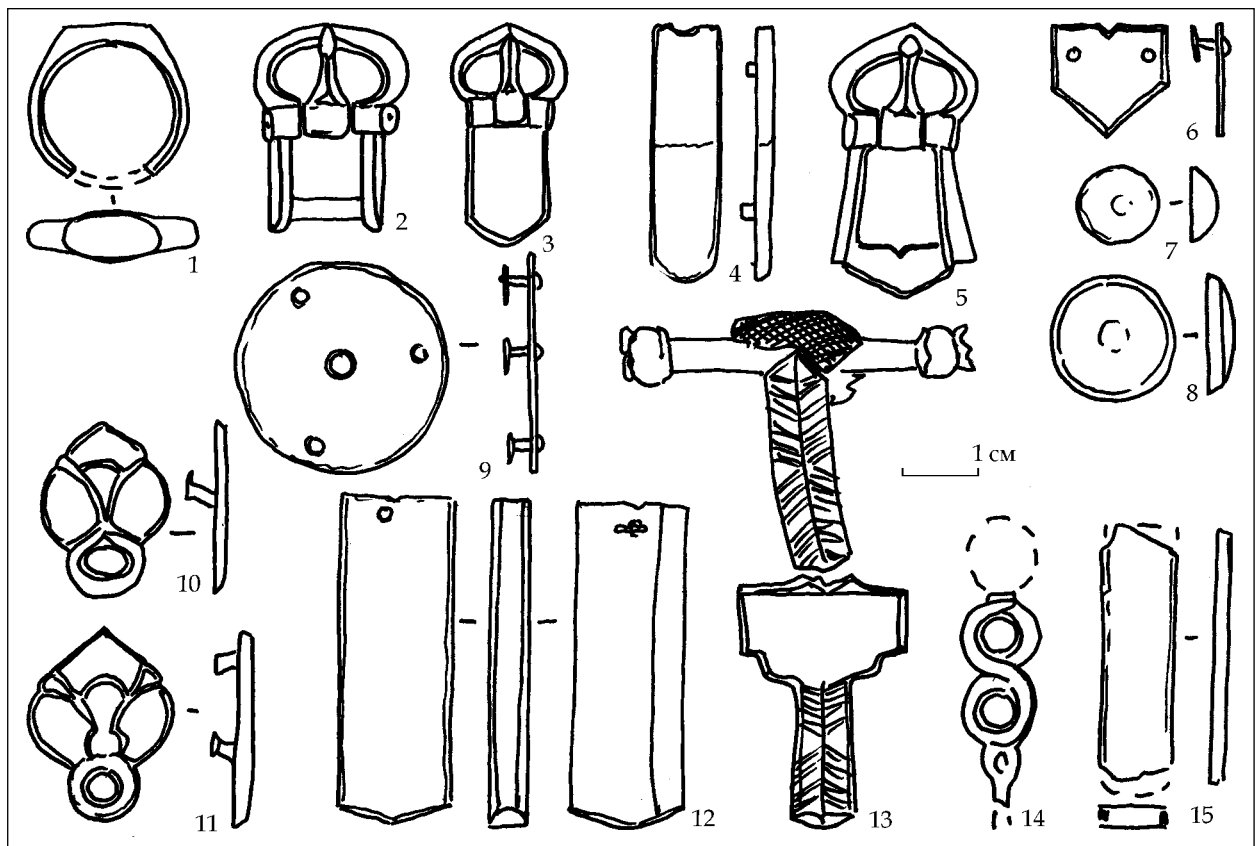
В. Аксьонов, К. Пеляшенко, М. Хоружа

ДОСЛІДЖЕННЯ НЕТАЙЛІВСЬКОГО МОГИЛЬНИКА

Експедиція Харківського історичного музею продовжувала дослідження ґрунтового могильника салтово-маяцької культури біля с. Металівка Вовчанського р-ну Харківської обл., відомого в науковій літературі як Нетайлівський. За час проведення робіт була розкопана площа 32 м² та досліджено 4 ямних поховання (№ 530–533). Роботи велися у південній частині могильника, на незначній відстані від його кордону. Для досліджених поховань характерна майже повна відсутність людських решток. Лише в похованні 531 людські рештки були представлені окремими трубчатими кістками ніг. Усі досліджені поховання орієнтовані своїми довгими сторонами вздовж лінії схід–захід з сезонним

відхиленням. За розташуванням у ямах поховального інвентарю та людських решток можна припустити, що небіжчики були покладені головою на схід. У двох (№ 530, 533) з чотирьох досліджених поховань фіксується здійснене у давнину навмисне проникнення за допомогою вкопу, що фіксувалося в стратиграфії заповнення могильних ям.

Поховання 530 було виявлено за плямою могильної ями ще у 2008 р. при роботах експедиції Харківського історичного музею разом з експедицією Східноукраїнського філіалу Міжнародного Соломонового університету, але тоді за браком часу воно не було досліджене. Поховання було здійснено в прямокутній в плані могильній ямі

Інвентар з поховань Нетайлівського могильника, поховання: 1 – № 530; 2 – № 531; 3–12 – № 532; 13–15 – № 533

глибиною 2,4 м від рівня сучасної поверхні. Людські рештки в могильній ямі не були зафіксовані. На дні ями знайдені: пряслице зі стінки середньовічної амфори, срібний перстень з гладким щитком (рисунок: 1) та три фрагменти срібної сережки зі складною привіскою.

Поховання 531 не містило слідів навмисного проникнення. На дні, прямокутної у плані, могильної ями були виявлені трубчаті кістки ніг людини, які були перехрещені нижче колінних суглобів. У районі поясу небіжчика було виявлено бронзову поясну пряжку (рисунок: 2) та залізний черешковий ніж з залишками дерев'яних піхов на лезі. У східному кінці могильної ями, на її дні, стояв великий салтівський глечик з пошкодженим ще у давнину вінцем та носиком-зливом.

Інтерес викликає поховання 532, котре належало воїну-вершнику. Могильна яма даного поховання складалася з вузької могили — під тіло людини — глибиною 2,8 м від рівня сучасної поверхні та пласкої площадки, овальної у плані форми, що розташовувалася з західного краю ями на глибині 2,5 м від рівня сучасної поверхні. На цій площадці знаходився кістяк коня, на кістках хребта якого лежали двое стремен та збруйне кільце. Біля копита передньої правої ноги коня була знайдена залізна збруйна пряжка. У лівій боковій стінці могильної ями, навпроти голови коня, була виявлена ніша-підбій, в якій лежали вудила з цвяхоподібними псаліями, дві срібні пряжки з щитком рамчатого типу п'ятикутної форми (рисунок: 5), чотири срібних наконечники від ременів вузди (рисунок:

12), три дрібні срібні бляшки напівсферичної форми (рисунок: 7), вісім бляшок округлої форми (рисунок: 8), тридцять шість срібних бляшок у вигляді щитка п'ятикутної форми (рисунок: 6), шість литих срібних бляшок з нерухомою округлою петелькою у нижній часті щитка (рисунок: 10, 11), тридцять три срібних фалари круглої форми з наскрізним отвором по середині (рисунок: 9). На дні ями, відведеній під тіло людини, на середині її довжини, були знайдені срібна лита поясна пряжка з гладким щитком п'ятикутної форми (рисунок: 3) та срібний литий наконечник поясу (рисунок: 4). Біля дна могильної ями, над похованням людини, в її заповненні, був виявлений залізний ніж із залишками дерев'яних піхов на лезі та фрагмент стінки салтівського кухонного горщика зі слідами сажі на зовнішній поверхні.

Поховання 533 було здійснено у прямокутній у плані могильній ямі глибиною 2,4 м від сучасної поверхні. На дні ями людські рештки зафіксовані не були. Інвентар поховання представлений навмисне зламанною на дві частини у давнину срібною фібулою Т-подібної форми (рисунок: 13), бронзовим з позолотою наконечником поясу коробчастого типу (рисунок: 15), залізним черешковим ножом, поряд з яким лежали дві бусини з кольорового скла, срібна коповушка з фігурною ручкою (рисунок: 14) та бронзова коповушка коромислоподібного типу з округлою петелькою по середині.

Знайдений в похованнях інвентар дозволяє датувати досліджені комплекси другої половиною VIII — початком IX ст.

В. Аксьонов, В. Скирда

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРХНЬОСАЛТІВСЬКОГО КАТАКОМБНОГО МОГИЛЬНИКА

Експедиція Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова разом з експедицією ХНУ ім. В. Н. Каразіна проводила роботи на четвертій ділянці великого катакомбного могильника біля с. Верхній Салтів Вовчанського р-ну Харківської обл. — ВСМ-IV. За час робіт була досліджена загальна площа 232 м², в межах якої розкопано 6 ранньосередньовічних катакомб (№ 137–142) та одне ґрунтове поховання (№ 144). На досліджених ділянках могильника були також зафіксовані пля-

ми дромосів ще трьох катакомб, які не були досліджені за браком часу. У дромосах усіх виявлених катакомбних споруд були зафіксовані сліди повторного проникнення до поховальних камер, у вигляді ходу повторного проникнення, котрий перерізав дромос у тій його частині, що знаходилась безпосередньо перед поховальною камерою. Дно ходу повторного проникнення до поховальної камери фіксувалося завдяки тонкому прошарку ґрунту темно-коричневого кольору. У трьох